

VIOLET LEROY

Mijn Italiaanse moeder

ROMAN

Proloog

1968

Een paar weken nadat ik in Florence was gaan wonen, nam ik de trein naar Rufina. Het was eind augustus. Ik ging naar de familie Ricosoli da Pomino. Elf jaar geleden had ik ook bij hen voor de deur gestaan, bijna zestien jaar oud.

Onlangs had ik een brief geschreven naar Matteo. Ik had hem uitgelegd wie ik was en dat ik mij wilde verontschuldigen bij zijn tante, de barones. Het leek me onjuist om onverwacht te komen. Niet een tweede keer. Zou hij mij willen adviseren, schreef ik hem; was het beter haar een brief te sturen of om persoonlijk langs te komen? Matteo had teruggeschreven dat het beter was om te komen, en donderdagmiddag rond een uur of vier zou een goed moment zijn.

Op het station van Rufina nam ik een taxi naar het landgoed. Het was een mooie dag en het Toscaanse land was uitgedroogd na een hete zomer. De cipressen waren groen en stoffig. Het grasland was geel. Hier en daar bloeide een verlate papaver. De druiven rijpten aan hun stammen, de bladeren waren bruin verdord. We reden over een smalle weg, onverhard, een spoor van stof achter ons latend. Ik keek door de achterraut van de auto naar stofdeeltjes die de stralen van de zon weerkaatsten. Kleine sterren leken het. We trokken door het heelal. Ik zat niet in een taxi, ik zat in de vensterbank van mijn zolderkamer aan de Hunzestraat in Amsterdam. Voor ik mijn Italiaanse moeder vond, waren de sterren mijn vrienden. Ik zat met beer Bruin voor het raam en zwaaide naar hen. Grote Beer, Cassiopeia, de Pleiaden. Ook al waren ze onbereikbaar, ze gaven me het gevoel dat ik niet alleen was.

Mijn verleden werd heden, het werd de lange, eenzame weg die ik als kind te gaan had naar mijn bevrijding.

I

Amsterdam, september 1945

De lamp in het trappenhuis was stuk. In het halfdonker gingen we de trap af. Mammie liep voorop en droeg een boodschappentas. Er zat een mes in. Met mijn handen aan de spijlen van de trapeuning liep ik achterstevoren naar beneden. We zeiden niets. In de stilte maakten alleen onze schoenen geluid. Voor de gesloten deur van één hoog lag brood, en aardappels. Soms groente, of een kannetje melk. Mammie stopte het eten in de tas, die ze met één hand droeg. Ze gaf mij het mes. Ik tikte drie keer op de deur en schoof het mes eronderdoor. Of een vork. Of lepel.

Daarna gingen we terug naar boven. Op de treden van de trap lag een loper die vastzat met glimmende roeden. Die treden waren hoog, net als de trapeuning. Mammie zei dat die treden hoog léken. Haar benen waren lang en voor haar waren de treden goed. 'Loop op je benen,' zei ze wanneer ik met mijn handen op de volgende trede steunde. Mijn benen waren bijna vier jaar oud en korter dan die van grote mensen. Mijn lijf zat erbovenop en daarbovenop mijn hoofd. Aan de zijkanten van mijn lijf, net onder mijn hoofd, had ik armen, met handen. Alles bij elkaar was ik dat. Anna. Ik was er altijd wanneer ik wakker was.

's Ochtends na het slapen, zaten we samen voor de kaptafel. Ik bij mammie op schoot. In de spiegel zat ik ook op schoot. Mijn hoofd had een neus en oren en ogen, en bovenop zat lichtblond haar met krullen. Mammie borstelde het iedere dag. Honderd keer achter elkaar, ik telde hardop mee. Zij zei dat ik het perfecte haar had voor een jongedame. Ze glom ervan. 'Kijk hoe prachtig. Kind, die glans. Daar gaan we plezier van hebben.' Het was een fijn begin van de dag. Ik vergiste me expres met tellen zodat ze langer borstelde.

Mijn bed stond in een kamertje aan de straatkant. Het was pappies taak het bed op te klappen en de eettafel midden in de kamer te zetten met de vier stoelen eromheen. Maar sinds een tijdje deed mammié dat. Ik trok het gordijn voor mijn opklapbed, terwijl zij de tafel dekte voor ons ontbijt. Van de vier eetkamerstoelen gebruikten we er twee. De andere stonden in een hoek, de zittingen op elkaar. De bovenste stoel gooide zijn poten in de lucht. Hij was vrolijk.

In de huiskamer stond een grote kachel met twee leunstoelen ernaast. Voor mij was er een kleine stoel zonder kussens. De laatste tijd klom ik op pappies stoel, die zat zacht. Mammié was vergeten dat ze dat had verboden.

Aan de muur hing een klok die zachtjes tikte en de tijd aanwees. Ieder uur sloeg hij. Het geluid galmde je hoofd in. Wanneer je je vingers in je oren stopte, kon het lawaai niet naar binnen, maar mammié wilde geen vingers in haar oren. Ze wilde de tijd zien, niet horen. Iedere morgen trok ze één gewicht van de klok op. Het andere bleef op de grond staan, waardoor de klok niet sloeg. Behalve op de klok kon je tijd niet zien of vastpakken. Mammié had het vaak over tijd: ‘Rustig kind, we hebben alle tijd,’ of: ‘Schiet op kind, ik kom tijd te kort.’ Ik snapte wat ze wilde, maar wat tijd was snapte ik niet.

Achter de huiskamer was een slaapkamer voor mammié en pappie. Zij hadden een groot opklapbed en sliepen er samen in, wat me gezellig leek. Het bed was zo zwaar dat mammié het niet in haar eentje tilde. Het stond in de slaapkamer te wachten tot pappie er zou zijn om het op te klappen. Tussen de slaapkamer en de huiskamer zaten schuifdeuren. Tegenwoordig hield mammié die deuren dicht zodat het bed en de slaapkamer onzichtbaar waren. Ze zei dat ik raaskalde wanneer ik vroeg of haar slaapkamer er nog was. Maar hoe kun je zeker weten dat iets bestaat wanneer het niet te zien is? De tijd, die onzichtbaar was, had tenminste een klok. Maar de slaapkamer? Stel je voor dat ik binnenstapte terwijl de slaap-

kamer er niet was? Zou ik vallen? Waar kwam ik terecht? Waar de vorken en messen lagen?

In de hal was een tweede deur naar de slaapkamer van mammië. Die was meestal dicht. 'Pas op,' gilde ik, wanneer ze zonder te kijken de slaapkamer binnen liep. Ze deinsde achteruit van schrik en de slaapkamer had gelegenheid terug te komen. Mammië werd boos van mijn waarschuwingen. 'Doe normaal,' riep ze. 'Als je me weer aan het schrikken maakt, doe ik je wat.'

Vijf september was ik jarig. Ik werd vier en zou naar de kleuterschool gaan. Pappie had verteld dat school leuk was. Ik zou van alles leren, en praten en spelen met andere kinderen. Dat wilde ik graag. Ik had nooit buiten gespeeld. Als ik eraan dacht voelde het alsof iemand in mijn lijf kneep. Overal en van binnen vooral. Toen het oorlog was, kon het niet. Je wist nooit wanneer de vijand passeerde, zei mammië. Ze zouden met hun wagens dwars over me heen rijden als ik niet snel genoeg opzij ging. Of ze zouden schieten. In beide gevallen ging ik dood en dat wilden pappie en mammië niet. Ik was de toekomst. Dat was ook een tijd.

Toen de oorlog voorbij was, mocht ik nog niet buiten spelen. Het bleef gevaarlijk. Het gevaar heette: niet-ontplofte bommen, ordeloosheid, stoute kinderen of schijnheilige ouders. Ik zat op mijn knieën op een stoel en keek naar kinderen uit de straat die wel naar buiten mochten. Ik keek tot het ongelukkige gevoel zo hard kneep dat ik ervan huilde. Mammië zei: 'Stel je niet aan, het is voor je eigen bestwil.'

Wat was bestwil? Ik liet me op de grond vallen en gilde hard. Het maakte mammië kwaad. Soms zo dat ze mijn arm pakte en me meesleurde naar de keuken. Daar hield ze mijn hoofd onder de koude kraan. Ik stopte met gillen omdat mijn neus verstopt raakte met snot en mijn mond volliep met water.

Buiten zag ik een moeder. Haar kind was net als ik. Blond haar, met krullen. Zij mocht wel op straat aan de hand van

haar moeder. Die moeder was anders dan mammie. Deze moeder had haar kin op de borst en haar schouders opgetrokken. Ze had een raar hoedje op. Een man fietste langs en tikte dat hoedje af. Ze schreeuwde. Mensen kwamen op haar geschreeuw af. Ze wezen op haar hoofd. Dat was kaal, met vlekken. Een andere man gaf een schop tegen het hoedje. Het vloog de straat door en iedereen lachte. De moeder en het kindje stonden tegen een huis met joelende mensen om hen heen. Overal gingen ramen open en hingen mensen over de vensterbanken.

‘Mammie, mammie!’ gilte ik.

Ze kwam naast me staan. ‘Verschrikkelijk.’

Uit een raam werd een grote witte pot omgekieperd. Poep en pies vielen boven op de moeder en haar dochttertje. Ik huilde. ‘We moeten helpen,’ riep ik, maar mammie zei: ‘Nee, die moeder is getrouwd met een NSB’er. Zij hoort binnen te blijven met haar kind.’

NSB’er?

Op de dag van mijn verjaardag zat ik weer voor het raam. Ik zag kinderen aan de hand van hun moeder naar school gaan. Sommige moeders hadden aan iedere hand een kind. Het verlangen mee te gaan trappelde in mijn benen.

‘Wanneer gaan wij?’

‘Jij blijft voorlopig thuis.’

Niet naar school? Ik viel van mijn stoel en zette het op een krijzen.

‘Hou daar onmiddellijk mee op.’

‘Het is niet eerlijk.’ Ik krijste harder en trapte tegen de stoel die omviel. Mammie liep de kamer uit. ‘Ik heb het moeilijk genoeg zonder jouw geschreeuw.’ Ze verdween naar de keuken en kwam terug toen ik niet meer schreeuwde.

Hoelang zou het nog duren voor ik met andere kinderen kon praten? Kon spelen? Pappie had het beloofd. Als de oorlog klaar was; als ik vier was. Ik wou dat hij terugkwam.

Pappie was op reis, zei mammie, maar ze kon me niet ver-